

פרוטוקול מס' 213

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', יא' באב תשכ"ח - 5.8.68, שעה 10.45

נכחו:

חברי הוועדה:

ח. צדוק
י. ה. קלינגהופר - מ.מ. היו"ר
ש. אלוני
מ. ביבי
מ. בן-פורת
ג. האוזנר
י. הררי
ג. כהן
א. לין
מ. פרוש
ח. צדוק
י. שופמן

מזכירים:

מ. בן-זאב - היועץ המשפטי לממשלה
א. ירין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
צ. שרלו - משרד המשפטים
ש. גוברמן -
ע. פירן -

מזכירת הוועדה: ר. מלחי

רשמה: ח. ביתן

סדר היום: (א) חוק הנחירות לכנסת (תיקון מס' 5).
(ב) חוק הסדרי מינהל, תשכ"ח - 1968 (סעיפים 5-6).

אני פותח את הישיבה.

מ.מ. ה"ר ח. צדוק:

אני מברך את חבר-הכנסת הר"צ להצטרפותו מחדש

לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

(א) חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 5)

חבר-הכנסת תמיר הגיש מספר הסתייגויות
נושפות לחוק זה, ויושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת אונא, אומר שאין לו
התנגדות להגשת הסתייגויות אלה.

לאפשר לחבר-הכנסת תמיר להגיש הסתייגויות
לחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 5).

הוחלט:

(ב) חוק הסדרי מינהל, תשכ"ח - 1968

אני מבין שיוצע לנו עכשיו נושא לעיפית
3 ו-4.

מ.מ. ה"ר ח. צדוק:

נביא את הנושא בישיבה הבאה, כי הוא עדיין
לא מוכן.

מ. בן-זאב:

סעיף 5

מ. בן-זאב:
סעיף זה מתייחס, כמובן, לרכוש יהודי בשטח
שאנו מחילים עליו את המשפט של מדינת ישראל.
לפי האינטפורמציה העובדתית שישנה בידנו וששימשה יסוד לגישוח סעיף זה -
ואני כרגע מדבר על ירושלים ואולי גם באיזו פזילה לעבר רצועת עזה - מינו
שלטונות אלה מוסד של ממונה על רכוש האויב. כבר הזכרתי בישיבה הקודמת
שהם לא השתמשו בקונצפציה מקבילה לזו של המחוקק הישראלי, היינו קונצפציה
של נפקדות, כי אם דיברו לשון ברורה מאוד והקימו את המוסד של הממונה על
רכוש האויב, והרכוש של היהודים נחשב כרכוש האויב. כשאני אומר "רכוש
יהודי" כוונתי לא רק לרכוש של יהודים ישראלים; יש כנראה בין רכוש זה
גם רכוש של יהודים הנמצאים בארצות שונות - אולי בעיקר באמריקה. ברוב
המקרים היה "פשינג אורדר" מכוח החוק, וזה הכלל, ויש מקרים בהם נדשם
הרכוש בפנקסי המקרקעין, ועדיין דשום, בשם הבעלים המקוריים, אך הוא היה
מוקנה מכוח החוק לממונה על רכוש האויב. יש גם רכוש שהועבר למחלקות
ממשלתיות שונות.

כמובן, צריך להביא בחשבון גם מקרים שהרכוש
הועבר בתום לב, או אולי לא כל כך בתום לב, לאנשים פרטיים. באומרי
"לא כל כך בתום לב" כוונתי למקרה שהנכס הועבר אולי לא בתמורה, על-ידי
שוחד ואולי בכל מיני דרכים עקלקלות. התלבטנו הרבה בעניין זה. יש גישה
לפיה מבטלים הכל כאילו לא היה. אילו היינו הולכים בדרך זו היינו פוגעים
בזכויות של צדדים שלישיים שנרכשו אמנם בתום לב, והבעיה היא אם רצוי
שהמחוקק הישראלי יעשה זאת. אנחנו לא קיבלנו שישה זו והלכנו בדרך אחרת.
רכוש שלגביו יש מי ששוען כי רכש אותו בתום לב, בין שהשוען הוא ממדמי
ובין שזה יהודי הנמצא בחוץ-לארץ - לא כללנו אותו בקטגוריה סעיף זה והשאירו
אותו להידיינות אפשרית בבית משפט.

בסעיף זה בחרנו בדרך של הקניית הרכוש
לאפוטרופוס הכללי על-מנת שהוא ישחרר את הרכוש למי שתובע אותו. בכך רצינו
למנוע חסיפת רכוש ומעשי מרמה שונים העלולים להיות על רקע זה כשם שהיו,
לצערנו, לא מעט ברכוש של אנשים שניספו בשואה. רצינו שמהיה העברה שושלית
לאפוטרופוס הכללי כדי שיבדוק את השענות בדבר הרכוש, ואם שוען לא יופיע,
ישפל האפוטרופוס ברכוש כפי שהוא מספל ברכוש של נעדרים. חשבנו לזכון
להסדיר עניין זה לא בדרך של פניות אינדיבידואליות לבית המשפט לגבי נכסים
אינדיבידואליים, כי אם בדרך של העברה על-ידי המחוקק. זו תמציתו של
הסעיף ואלה הרעיונות שהוא בא לבטא.

אם הרכוש תפוס, מה דינו?

ש. אלובי:

מדובר כאן רק על הזכות ולא על מה שיתפתח.

מ. בן-זאב:

י. הררי:

נאמר ב-(א) "ולפני שהשטח עבר לשלישת צבא-
הגנה לישראל". מה פירושה של שלישת צה"ל?
מדינת ישראל שולטת בשטח והיא שולטת בו באמצעות צבא-הגנה לישראל. כלומר
זה דכושו הפרטי של צבא-הגנה לישראל? צריך, לדעתי, להשתמש במונח אחר.

ס. בן-זאב:

מלה זו באה למעשה לבטא תאריך, ואנחנו קבענו
תאריך זה כתאריך קובע. כמקובל לומר, צבא-
הגנה לישראל שולט בשטחים אלה.

ס.מ. הינדר ח. צדוק:

נהוג לדבר על החזקה על-ידי צבא-הגנה לישראל
ולא על שליטה. אנחנו שבורים שאין לגרום את
הביטוי "שליטה", כי אם לגזור את הביטוי מהלשון "החזקה".

י.ה. קלינגהופר:

בשורה שניה בפעיף קטן (א) כתוב "היו המקרקעין
מוקנים", ונדאה לי שאין צורך להזכיר כאן את
המלה "המקרקעין", כי הפעיף פותח במלים "מקרקעין הנמצאים בשטח...". לכן
אני מציע לכתוב "היו מוקנים" במקום "היו המקרקעין מוקנים".

האם הממונה על רכוש האויב או בעל תואר דומה
לא העביר מקרקעין כאלה גם לגופים או לבני-אדם אינדיבידואליים? העברה
לגוף פרטי או לאדם פרטי אינה כלולה בפעיף.

ס.מ. הינדר ח. צדוק:

היועץ המשפטי לממשלה דיבר על כך ואמר שאין
הכוונה לנגוע בזכויות שנרכשו בתום לב.

י.ה. קלינגהופר:

אך מה יהיה הפתרון לטוב זה של מקרים? מה
יהיה הדין אם העביר הממונה את הרכוש לאדם
או לגוף פרטי?

צ. שרלן:

הרכוש יישאר בידי האדם הפרטי.

ס. בן-זאב:

אפשר שהסוג יבוא ויגיש תביעה ובית המשפט
יקבע אם הזכות של הרוכש בתום לב עדיפה.
הענין נתון לפתרון בדרך משפטית ולא בדרך תחיקתית. אנחנו עוד נראה מה
יביאו החיים בעקבותיהם - אם יהיו מקרים כאלה, ייתכן שהמדינה תצטרך
למצוא דרך לפצות את האיש שאיבד את רכושו בדרך זו. במלים אחרות הבעיה
כה מסובכת וגוררת אחריה כל כך הרבה בעיות בתחום המשפט הבינלאומי הפרטי
שחשבנו לא לשבך את החוק בה. אנחנו מניחים שאין הרבה נכסים מסוג זה, אך
ייתכן שיש נכסים כאלה והענין נוגע לזכויות ממשיכות, כגון שכירות. קשה
לבוא ולומר עתה שכל מה שהיה במשך תשע-עשרה שנה כאילו לא היה ושצריך
להחזיר את הגלגל אחורה. אנחנו השארנו את הענין לפתרון משפטי.

י.ה. קלינגהופר:

אני מציע שבגלל קשיים מסוג זה תיווצר
אפליה. כלומר, אם לבעל הקודם היה מזל,
הממונה על רכוש האויב העביר את רכושו לממשלה או שלא העביר אותו כלל,
ואז הוא יכול לקבל את הרכוש חזרה בצורה הפשוטה המתוארת בפעיף ללא כל
הידיינות; בעוד שיהודי שלא היה לו מזל הממונה על רכוש האויב העביר את
רכושו לגוף פרטי או לאדם פרטי. הפרון המוצע אינו משביע רצון.

ס.מ. הינדר ח. צדוק:

חייבים אנו לראות את הענין בשלימותו. אם
יתקבל הפעיף כפי שהוא מוצע, הרי מכלל הן
אתה שומע לאו. כלומר, אם בזמן צבא-הגנה לישראל נכנס לירושלים היו
נכסיו של יהודי עדיין בידי הממונה על רכוש האויב או שהם הועברו במשך
הזמן על-ידי הממונה לרשות ממשלית המדינה, אנו מחזירים את הגלגל אחורה
על-ידי שאנו מקנים את הנכסים לאפוסטרופוס הכללי שלנו. אך אם בזמן שנכנס
צבא-הגנה לישראל לירושלים היו כבר נכסים אלה בידי פרט שרכש אותם
במיסדין או בעקיפין מהממונה על רכוש האויב, אנחנו ב"שייטל" כזה איננו
מתערבים. זו ההצעה ואני חושב שזו הצעה נכונה.

י.ה. קלינגהופר:

לא נראה לי שזה פתרון נכון.

ישנה גם הבעיה של רכוש שאינו מקרקעין. אני
מבין שהממונה על רכוש האויב קיבל לידו לא רק מקרקעין כי אם גם רכוש
מסוג אחר. גם מבחינה זו ההסדר פרגמנטרי והפתרון אינו כולל.

צ. שרלו:

אחרי עשרים שנה קשה לאתר רכוש מסוג אחר.

י.ה. קלינגהופר:

בסעיף קטן (א), בשורה שלפני האחרונה, כתוב "יהיו מוקנים", ואולי השימוש בפועל בצורה זו אינו נכון לגבי ירושלים. כתוב "יהיו מוקנים", מיום תחילתו של הצו, "מוקנים" במקום "יהיו מוקנים", כי בצורה זו משתמשים רק כשאינן מנוס, אך כשיש מנוס מושב לא להשתמש בה.

מ.מ. היו"ר ח. צדוק:

היועץ המשפטי לממשלה רמז בדבריו על אפשרות של מתן פיצויים לאותם אנשים בישי מול שרכושם הוקנה לממונה על רכוש האויב והממונה הפסיק למכור אותו לאדם פרטי, ולכן אין הם יכולים לקבל את רכושם חזרה. השאלה היא אם היום יוצאים אנו ידי חובתנו על-ידי שאנו יוצרים מצב לפיו אלה שרכושם נשאר בידי הממונה או שהועבר לרשות ממשלתית יוכלו לקבל אותה חזרה, ואילו אלה שרכושם הוקנה לפרט תחת השלטון הירדני לא יוכלו לקבל אותו חזרה, אך אנו אומרים להם שאנו עומדים לעשות דברים משימיים בשבילם. על שאלה זו צריך להשיב גם מי שאומר שלא ייתכן שנסוכב את הגלגל אחורה ונפגע בזכויות שנרכשו כדין על-ידי פרטים.

ג. האוזנר:

האם ידוע לכם מה המצב העובדתי?

ס. בן-זאב:

אין לנו כרגע ידיעות על המצב העובדתי.

י. הררי:

נוסף לבעיות המשפטיות יש גם ענין מדיני. חשבתי שפרטום חוק זה ועצם העובדה שאנו דנים בו יעוררו ועש גדול בציבור וייתכן גם שהדבר דומה עתה לפצצת זמן ולפתע נשמע קול צעקה. אם לא נסדיר עתה יחד עם כל השאר את העניינים הבלתי מסודרים שהוזכרו כאן תוך הנמקה שעוד נמצא להם פתרון, הרי ככל שידחק מועד פתרון מסועד פרטום חוק זה כן יקשה להסדיר אותם. אם הכל יהיה כלול בחוק, הרי אותה צעקה שתקום, אם תקום, תהיה על הכל בבת אחת. כדאי שנכלול גם את העניין של העברת הרכוש לגוף פרטי, אם רק אפשר לעשות זאת. אני אומר זאת אם כי אני מבין את הקושי הקיים.

ש. אלרני:

השאלה שהעלה היושב ראש היא שאלה נכונה ואין לי תשובה עליה. רציתי רק להעיר שמושב לא לתת תשובה לעניין זה היום, כי אם ניתן תשובה רק לצד היהודי, ניסע בקרב בציבור הערבי תקווה שאותם קריטריונים יעמדו גם להם בקשר לפיצויים שהם עשויים לקבל מרכוש הנמצא כיום בידיים יהודיות, ואיני משוכנעת שאנו רוצים שיהיו לגביהם אותם קריטריונים, כי הרי אנחנו שוענים שלא אנחנו פתחנו במלחמה. על כל פנים אי-אפשר לקבוע איזו הלכה בלי לדאוג קומפלקס זה שצריך לנהוג בו זהירות, כי ניצור השלכות לא רק לגבי האנשים שבירושלים, כי אם גם לגבי פליטים כאשר יבוא היום בו נצטרך לדון בכך. אני מציעה לא לתת תשובה לשאלה זו תוך כדי הדיון כאן, כי אנו עלולים לקבוע תקדימים בלי לתת את הדעת על כל הסוגיה.

חבר-הכנסת הררי עורך את השאלה ביחס לביטוי "שלישת צבא-הגנה לישראל" והועלתה ההצעה לכתוב "החוקה". האם ייגרעו אי-אלו זכויות או שתיווצר איזו לאקונה אם נקבע כיום הקובע את יום החלת השיפוט ולא את יום כניסת צבא-הגנה לישראל? בראה לי ששביד יות לקבוע את יום החלת השיפוט כיום הקובע.

צ. שרלו:

אנתח את הבעיה ניתוח מדיני. כאשר באנו להכין חוק זה לגבי רכוש יהודי רבץ עלינו העניין של נכסי נפקדים בירושלים העברית עצמה. מצד אחר לא יכולנו למנוע לפחות מחלק מהיהודים לקבל את רכושם חזרה וחייפשונו דרך שתתאים לירושלים מזרח ולא תתאים לירושלים מערב. לו היינו כוללים בחוק משהו בקשר לקונפרוסציה של רכוש יהודי פרטי עם רכוש ערבי פרטי, היינו מעודדים את בעיית האפליה של אותם ערבים בירושלים המזרחית לגבי הרכוש שנמצא בבעלות יהודית פרטית בירושלים המערבית. זו בעיה אחת. הבעיה השניה היא שלו היינו קובעים כאן את העיקרון של תשלום פיצויים היו באים אלינו בשענה שיש לפתור גם את הבעיה של הצד השני. הבעיה השלישית היא שגם על-ידי השחרור עליו מדובר בסעיף אין גומרים את הכל, כי אם השכיר האפוסרו פוט את הרכוש לאדם פרטי, הבעלות תעבור ותישאר הבעיה של האדם היושב שם. אם כן, גם את זאת צריך

צ. שרלו:

לפתור. אני מציע, שאם חסרים לדעת הוועדה מספר דברים בחוק, תשאיר אותם לטוף הדיון ותעבור תחילה על הדברים הנזכרים בחוק, כי אחרת אני חושש שלא נוכל לסיים את העניין, ומי יודע מה יהיה בעוד מספר חודשים. עלי לומר שהדברים שהם פרגמנטריים הם פרגמנטריים במתכוון, כי לא היתה לנו ברירה.

ס. בן-זאב:

אני מזדהה עם הניתוח המדיני של מר שרלו ורק אוסיף מספר דברים. אמר חבר-הכנסת הררי שהוא חשב שחוק זה יעורר התרגשות בציבור. אנחנו חשבנו וחושבים כך, וההתרגשות יכולה להיות כפולה: יכולה להיות התרגשות בקרב הציבור היהודי באשר לרכוש היהודי, ובעת הוויכוחים שהתנהלו אצלנו היו גם דעות לפיהן יש לבטל כל מה שעשה הממונה על רכוש האויב. אך ההתרגשות שאנחנו חוששים יותר מפניה היא חרשעויה להתעורר מחוץ למדינה. החשש הוא מפני האפשרות שינצלו משהו בחוק זה נגדנו וישפיעו על ההחלטות של האומות המאוחדות על מעמד ירושלים. אשר על כן קבענו לעצמנו קו מדיני, וזה קו מדיני מנחה, שאנו מחוקקים חוק שנוכל להציגו לפני העולם כחוק לשובת התושבים המקומיים הבא להסדיר את בעיותיהם.

לענין הרכוש היהודי - לפי החוק הבינלאומי צריכים היינו לומר שכל הרכוש אשר הוקנה לממונה על רכוש האויב בזמן השלטון הירדני הופך לרכוש של מדינת ישראל, כי הרכוש הציבורי עובר למדינה החדשה. באה מדינת ישראל ואומרת שאין היא רוצה ברכוש ואין היא לוקחת אותו אף לא לרגע אחד, כי אם מעבירה אותו לאפוטרופוס הכללי. איננו יכולים לקבוע זאת לגבי הרכוש הנמצא בידי ערבים פרטיים ונכון שבשתיקה מודים אנו שהזכויות של אנשים פרטיים הן זכויות. אם אמרתי שמדייני פרטי יכול לתקוף את העניין בבית המשפט, יצאתי מתוך ההנחה שהוא יוכל להוכיח שהעיסקה לא היתה שובה אפילו מבחינת החוק הירדני שהיה קיים, ורק אז יצליח בשענתו. לחבר-הכנסת קלינגהופר ברצוני לומר שנתנו את הדעת על ענין זה, אך איננו מוצאים לו פתרון, ואינני חושב שנוכל למצוא לו פתרון.

לענין הבשחת פיצויים בחוק כבר נאמרו דברים על-ידי חברת-הכנסת אלונה וגם על-ידי מר שרלו. יש כאן גם בעיה תקציבית. איננו יודעים כמה יכול לעלות הדבר לאוצר המדינה ובאיזו מידה יכול האוצר להתחייב בלי לברר דברים עובדתיים. לכן חשבנו לא לכלול עניינים אלה בחוק ולראות כיצד יתפתחו במציאות. אתם רואים שלא קמה צעקה של אנשים האומרים שגזלו את רכושם. אינני יכול להתחייב היום בשם הממשלה על מתן פיצויים, כיצד יינתנו ומתי. הדבר צריך להיבדק בבוא היום ואני מבקש לא לחייב כרגע את הממשלה בדברים מפורשים יותר. ייתכן שפיצויים יינתנו בצורת תשלומי חסד כדי לא לעורר את הבעיה של זכויות נגדיות.

אשר ליום הקובע, אם נבחר ביום החלת השיפוט, יהיה זה כאילו אנו מודים בכך שבזמן שלטונו של צבא-הגנה לישראל עדיין היה קיים המוסד של הממונה על רכוש האויב.

ס.ס. היו"ר ח. צדוק:

אני מבין שהוועדה מקבלת את העיף קטן (א) כמות שהוא מבחינת התוכן. את המלה "שלישה" יש להחליף במובח המקובל "החזקה" ואנחנו מבקשים לבחון מבחינה לשונית את ההערות של חבר-הכנסת קלינגהופר לתיקון הניסוח.

י.ה. קלינגהופר:

האם שלילת הרכוש היהודי היתה רק בדרך של הקניה לממונה על רכוש האויב או שירדן שללה את הרכוש היהודי לפי חוקיה גם באיזו דרך אחרת? שמא הפקיעו קרקעות?

ס.ס. היו"ר ח. צדוק:

זה נוגע ל-(א).

י.ה. קלינגהופר:

הערתי נוגעת לכל הפעיה. אם הועבר רכוש יהודי גם בדרך אחרת, צריך למצוא פתרון תחיקתי לענין.

בסוף (ב) אני מציע לכתוב "לענין פעיף קטן זה במקום "לענין פעיף זה", כי מחילים את הפקודה רק על ניהול המקרקעין כאילו היו של נעדר, ואינני יודע מה יהיו התוצאות המשפטיות אם נחיל את הפקודה גם על פעיף קטן (א).

ס. בן-זאב: אני מבקש לקבל החלטה שידובר רק על זכויות רשומות.

ג. האוזנר: אך אלה לא זכויות רשומות. מי שיש לו שטר וואקף יש לו די שום רק בוואקפיה.

מ.מ. היו"ר ח. צדוק: מדוע צריך שהזכויות יהיו רשומות?

ס. בן-זאב: - כי איני חושב שהאפשרויות יוכל לשחרר זכויות לא רשומות ואיני שבור שתהיה אפשרות מעשית להחזיר קרקעות מהסוג שמדבר עליהם חב-הכנסת פרוש. נתייחס קודם כל לבעלות. דיברנו עם אנשי השאבו ומסתבר שיש די שום של ו בבעלות. קשה לדבר על חכירה, כי אנשים יכולים לבוא בקשר לעניינים שעבר עליהם כלח ודובר כבר על ענין ההתישנות. הפתרון צריך להיות חלק.

צ. שרלון: הבעיה הרבה יותר פשוטה מכפי שהיא נראית, כי המדובר בראש וראשונה או כמעט אך ורק בעיר העתיקה. איני מניח שהבעיה מתעוררת או שהיא עשויה להתעורר בצורה זו לגבי מקורים אחרים.

ס. בן-זאב: מה באשר להר הצופים?

צ. שרלון: בהר הצופים יש בעלות, והחזקה והקדשים הם רק בעיר העתיקה. כל שטח הרובע היהודי מופקע היום על-ידי מדינת ישראל, ואם כן, הבעיה היא אקדמית. הפעיל לא יהיה משריאל כי "בעלם" כיום הוא מדינת ישראל.

מ.מ. היו"ר ח. צדוק: הבעיה היא זאת: ליהודי יש זכויות במקרקעין ונבייה שהזכויות אינן רשומות. אם אין כוללים זכויות אלה במסגרת מעיפים קטנים (א) ו-(ב), לא תהיה לאותו יהודי זכות תביעה גם כשהמדינה מפקיעה את הקרקע, כי אין לו כל זכות.

י. הררי: מה באשר לזכויות מוכרות?

מ.מ. היו"ר ח. צדוק: אני מציע לכתוב "זכויות במקרקעין", ואז יוכל האפשרויות מעשית להניח את ידו רק על הזכויות הרשומות, כי על הזכויות האחרות ייתכן שאיננו יודע, אך כשיבוא יהודי ויוכיח שיש לו זכות, יוכל האפשרויות הכללי לשחרר אותה זכות מכוח חוק זה.

ס. בן-זאב: אבל "זכויות במקרקעין" זה יכול לכלול גם זכות שכירות שאינה רשומה.

ג. האוזנר: הנושא שהוצע על-ידי היושב ראש נראה לי טוב יותר.

צ. שרלון: יש קושי נוסף. בתקופה מסויימת, מיד לאחד מלחמת השחרור, נתנו פיצויים לבעלי זכויות רבים על-ידי שבנינו שיכוננו למפוננים. כלום ניתן פעמיים פיצויים?

מ.מ. היו"ר ח. צדוק: התיקון צריך לחול גם על (א) וגם על (ב).

י.ה. סלינגהופר: ב-(א) לא כתוב דבר על בעלות. כל מה שנאמר ש הוא היו המקרקעין מוקנים. ל-(א) אין צורך בפתרון כזה, אך ב-(ב) מופיעה לראשונה המלה "בעלם", ואני אומר שאם נדבר על זכויות בהקשר זה של שחרור על-ידי האפשרויות הכללי, לא תהיה לזה כל חשיבות לגבי הקרקעות שהופקעו כבר על-ידי המדינה משום שאת אלה אין האפשרויות יכול לשחרר מטבע הדברים.

מ.מ. היו"ר ח. צדוק: זו בעיה אחרת לגמרי. ב-(א) מדובר על מקרקעין מוקנים וב-(ב) צריכים אנו ללכת בעקבות (א) ולומר שכל דבר המוקנה לאפשרויות יכול האפשרויות לשחרר אותו לבעל, בין שזו בעלות ובין שזו זכות אחרת. אני מתאר, שלכך גם התכוונו. אני שבור שזה השיכום בענין זה.

מ.מ. ה"ד ח. צדוק:

חבר-הכנסת קלינגהופר עורך שאלה ביחס לבכש
שאימלא ההפקעה שמדינת ישראל כבר עשתה היה בכנס לתחום של (א) ו-(ב).
מה דינו של בכש כזה?

י.ה. קלינגהופר:

אם מדובר בהפקעות, השאלה מתעוררת ב-(ג).

צ. שרלו:

ההגדרה של "מקרקעין" בפקודת הפרשנות
כוללת גם זכויות שאינן בעלות.

מ.מ. ה"ד ח. צדוק:

(א) ו-(ב) כפי שהם כתובים חלים על ההגדרה
של "מקרקעין" בפקודת הפרשנות.

י.ה. קלינגהופר:

אין זה פותר את הבעיה. גם כשמוקנים המקרקעין
כפי שהם מוגדרים בפקודת הפרשנות, אין זאת
אומרת שאם מדובר בפעיה על "בעלים" זה יכלול גם את הזכאים שאינם בעלים.

מ.מ. ה"ד ח. צדוק:

לדעתי, ברור שזה כולל גם את הזכאים שאינם
בעלים.

מה באשר להצעת חבר-הכנסת קלינגהופר לכתוב
בסוף (ב) "לענין פעיה קשן זה" במקום "לענין פעיה זה"?

מ. בן-זאב:

אנחנו אומרים ב-(א) "להלן בפעיה זה", ופעיה
זה זה הפעיה הקשן. הפעיה הגדול כולל את
הפעיה הקשן. לכן אין כאן בעיה.

הוחלט:

לאשר את (ב).

פעיה 5 (ג)

מ. בן-זאב:

המצב המתואר בפעיה הוא זה: בזמן שלטון
הירדנים לקח הממונה על רכוש האויב את המגרש,
והממשלה הירדנית הקימה עליו בנין ציבורי. אם זה בנין ציבורי, קרוב
לוודאי שמדינת ישראל תיקח אותו לפי החוק בדבר רכישה לצרכי ציבור, ואז
אין לשלם לאותו יהודי שהוא בעל המגרש פיצויים עבור הבנין, כי אם רק
עבור המגרש.

מ.מ. ה"ד ח. צדוק:

מה פירוש "בנין ציבורי"?

י.ה. קלינגהופר:

אני מפרש "בנין ציבורי" כבנין שהוא בבעלות
המדינה, בבעלות רשות מקומית או בבעלות תאגיד
ציבורי ותו לא. נראה לי שמונח זה די ברור.

מ.מ. ה"ד ח. צדוק:

אם נבנה על אותו מגרש בית פרטי ולא בית
ציבורי, הרי היהודי בעל המגרש זוכה בבעלות
על הבנין שמישהו הקים בשבילו, וזה לא כל כך נראה לי.

מ. בן-זאב:

קרוב לוודאי שאם מישהו הקים בנין פרטי הוא
גם רכש את הקרקע, ואז חוזרים אנו לאותה
השאלה שדיברנו עליה בהתחלה.

י.ה. קלינגהופר:

כאן מדובר במקרקעין שהופקעו סמוך לאחר שחרורם
לפי (ב), משמע לאחר שהאפושרופוס הכללי החזיר
אותם לבעלים. זה לא יחול איפוא על ההפקעות שנעשו לפני שחרורם.

מ. בן-זאב:

האמת היא שניסחנו חוק זה לפני ההפקעה של
העיר העתיקה, ואנחנו צריכים לתת את הדעת על
האימפליקציה של ההפקעה ולהביא הצעה בענין זה לוועדה. ייתכן שנכתוב
הוראה שתאמר מפורשות שאין פוגעים בהפקעה.

י.ה. קלינגהופר:

אם קדמה ההפקעה לשחרור, (ג) לא יחול.

מ.ס. היו"ר ח. צדוק:
היכן מדובר על זכותו של יהודי שהיה לו מגרש
ושהמגרש שלו הוא חלק מהזכויות שהופקעו? אמנם
לפי (א) ו-(ב) מוקנה מגרש זה לאפוסטרופוס הכללי, אך לפי האמור ב-(ג)
האפוסטרופוס הכללי כבר אינו יכול לשחרר אותו, כי הוא הופקע.

מ. בן-זאב:
השאלה בכונה והיא נובעת מכך שהחוק השתנה
וההפקעה הקדימה אותו.

י.ה. קלינגהופר:
מה כל הזיקה של ההפקעה לעובדת השחרור? אין
צורך בכל השחרור בהקשר זה.

מ. בן-זאב:
אם יש הפקעה, אין מה לשחרר.

מ.ס. היו"ר ח. צדוק:
ניטיב לעשות אם ננפח את הפעיף בסדר זה: תחילה
יבוא האמור ב-(ב), אחר-כך יבוא (ג) ולבסוף
(א).

מ. בן-זאב:
צריך להבטיח אותו אדם שאלמלא ההפקעה היה
מקבל את הרכוש בעין.

הנחלש:
ליישב את הפעיף עם העובדה שהחוק השתנה
ושההפקעה הקדימה אותו.

פעיף 6

א. לין:
אתייחס בהערתי לשלוש המלים "מקום עסקיה
הראשי". ידוע לי שבתקופת השלטון הירדני
מדנייתו של חוסיין היתה להתנות מתן הלוואות או פיוע כספי אחר של
הממשלה לחברות כלכליות בכך שמקום העיסוק הראשי יהיה ברבת-עמון. לא
ברור לי כיצד תקבעו בחוק את המסגרת של היקף מקום העיסוק. בכלל לשם מה
צריך לדבר על "מקום עסקיה הראשי"? נראה לי שמי שירצה בכך לא יקשה עליו
לנפץ מספר פעיפים רק בגלל שלוש מלים אלה. למה לכלול מלים אלה בידיעה
ברורה שזו המדיניות ושהן עלולות לסבך אותנו?

מ.ס. היו"ר ח. צדוק:
נניח שיש חברה שמקום עסקיה הראשי ברב-עמון
ושיש לה פניף גדול בירושלים. האם שוללים
אנחנו לגביה את האפשרות שפעיף זה נותן?

י.ה. קלינגהופר:
לפי האמור בפעיף זה חברה ירדנית תוכל להמשיך
בפעולותיה במשך שלושה חודשים וכעבור תקופה
זו היא לא תוכל להירשם תוך שמירת זיהותה. מדוע אין המחוקק הישראלי הולך
באותה דרך בה מוצע ללכת בפעיף 12 לגבי אגודה שיתופית? בפעיף 12 נאמר
ששר העבודה רשאי לקבוע בתקנות הוראות מיוחדות לענין רישומה של אגודה
שיתופית כאמור בפעיף 11. כלומר, אגודה שיתופית ירדנית הרוצה להמשיך
להתקיים ולפעול כפי שהיא פעלה בעבר, נותן לה החוק אפשרות להירשם כאגודה
שיתופית על-פי תקנות מיוחדות של שר העבודה. למה להחמיר לגבי חברה ולא
לקבוע בדומה להפוך בפעיף 12 ששר המשפטים יוכל לקבוע בתקנות דרכים לרישום
חברה כאמור בפעיף 6, ואז תהיה החברה לחברה ירדנית פקודת החברות לכל עניין?
(התחלפות ממלאי מקום היושב ראש)

ש. אלונבי:
נאמר כאן "והיא נוסדה על פי הדין שהיה חל
באותו ששח". אני מציעה לכתוב או "על פי הדין
שחל באותו ששח" או פשוט להוסיף "ביום הקובע", כי הנוסח המוצע יכול
להתפרש שלולא חוק זה היה חל הדין האחר.

צ. טרלן:
אין יום קובע. אפשר לכתוב "לפני שהשטח עבר
לצבא-הגנה לישראל".

ש. אלונבי:
אני מציעה לכתוב "שחל באותו ששח".

י. הררי:
בלי להיכנס לפרטי הניסוח דומני שבחוק זה
צריכים אנו לכלול חברות רבות ככל האפשר,
ואגב איני יודע אם נתתם דעתם על בעיית הבנקים שיש להם שיפול מיוחד, וגם

י. הררי:

לקבוע ששום חברה לא תוכל להמשיך לפעול באופן אוטומטי, כי בכל זאת יש צורך לבדוק מה רכושה ומה התחייבויותיה. צריך שההישום והאישור ייעשו בצורה הקלה ביותר, ללא שום מסיים, ושהמדינה תתן את השירותים לבדיקת החברה. יחד עם זאת אין לחכות עד שהחברה תבוא להירשם, כי ייתכן ששום חברה לא תבוא להירשם, והרי אנחנו מעוניינים ברישום. אם יש הסכמה לשני עקרונות אלה, צריך לנסח בהתאם לכך את ארבעת הסעיפים, 6 עד 9, המתייחסים לחברות.

א. לין:
בסעיף 7 מדובר על מנהל של חברה, ואיני מבין כלל מדוע אין מזכירים את הפועלים או את העובדים, אם כבר מזכירים את המנהל. אני מדבר על בעיה של נפקדות של עובדים.

ס. בן-זאב:
אתם מעוררים הרבה שאלות שהתעוררו גם אצלנו שעה ששיפלנו בנושא, ואולי זה שבעי כי הנושא עצמו מחייב לעורר בעיות אלה. איננו מוצאים פתרונות לרבע את המעגל. באנו ואמרנו שאנו משילים את המשפט של מדינת ישראל על ירושלים ובהכרזה זו הסתפקנו ברגע מסויים משעמים מדיניים. עתה צריכים אנו לפתור את הבעיות המתעוררות למעשה. במשפט הבינלאומי אני חושב שהדרך הרגילה של האנכסיה היא השארת המשפט המקומי. נותנים למשפט המקומי להמשיך לפעול ומשנים אותו אט אט במשך הזמן וכך יש שהות לחשוב על הכנסת תיקונים. אנחנו פעלנו בדרך הנוגדת את הרציפות המשפטית והכנסנו את המשפט שלנו. אנחנו רואים את הקשיים ולא נוכל למצוא להם פתרונות קלים או שלא נוכל בכלל למצוא להם פתרון.

למעשה כל החברות האלה אינן קיימות לפי המשפט במדינת ישראל כי אינן רשומות כאן; ואפשר לומר שהילכן חייבים לפרק אותן. לפי סעיף זה אנחנו נותנים להן להתקיים עוד שלושה חודשים ובזה כאילו אמרנו בשתיקה שאנו נותנים ולידציה לכל מה שהן עשו עד עתה. אם כן, היינו ערים לענין שמעורר חברה-הכנסת הררי. אשר לענין מקום העסקים הראשי, אין לנו פתרון לכך, ואם מקום עסקיה הראשי של חברה הוא ברמת-עמון היא חייבת להיות נפקדת. ולאור החוקים החלים על כלל המדינה, אליה סיפחנו את ירושלים, איננו יכולים לומר שחברה כזאת הנמצאת ברמת-עמון ושיש לה רכוש ביפו היא נפקדת, ואילו חברה בירושלים שמקום עסקיה ברמת-עמון לא תהיה נפקדת.

ש. אלובי:
מקום עסקים ראשי הוא ענין של עובדה או של רישום?

ס. בן-זאב:
אני מוכן להשאיר את הפתרון לבית המשפט, אם התעורר השאלה.

הלא אנחנו חוששים שאנשים יבואו לכאן ויצייגו את עצמם כבעלי זכויות לא להם. אנחנו נחדגו במבחן של מקום העסקים העיקרי בשטח התחולה, וממילא כאשר מדברים אנו בסעיף 7 על מנהל, אין בכך אפליה בין מנהל לבין פועל. היינו מוכרחים להזכיר את המנהל, כי לפי חוק נכסי נפקדים חברה שהמנהל שלה נפקד היא נפקדת; אך לא באמר באותו חוק שאם פועל נפקד גם החברה נפקדת וכדי להתאים את הכתוב לחוק נכסי נפקדים היינו מוכרחים להזכיר את המנהל.

לענין האוטומטיות. אנחנו ערים לענין זה והיו שלבים שונים. כאשר החילוננו לדון בחוק זה היה לנו יסוד להניח שיהיו פניות לרישום, אם כי היו לנו חששות בנדון. כיום יש כבר יסוד לחשש שלא יבואו להירשם. ביחס לאגודות השיתופיות הרי במשרד העבודה נמצא רשם האגודות השיתופיות ביחסים הדוקים יותר עם הקואופרטיבים למיניהם. יש הרבה קואופרטיבים, בעיקר של תחבורה... דומני שכל כמה אוטובוסים מסקיימים קו מחברה הם מעין קואופרטיב - והיו כנראה פניות, והפכו אותם איכשהו לקואופרטיבים בלי לשאול הרבה את דעתם. חברות מסחריות לא פנו בבקשה להירשם ואנחנו מוכנים לשפל בהן כפי שמחוקק יכול לשפל בהן. אם כן, אנחנו ערים לכך שייתכן שלא יהיו פניות לרישום. ייתכן שיהיו בכל זאת פניות, כי כשהחוק יתפרסם ויידעו האנשים שעומדת לרשותם תקופה של שלושה חודשים, הם לא ירצו להפקיר את עצמם. אם באופן עקרוני לא יהיו

מ. בן-זאב:

פניות, ייתכן שיצטרפו לבוא פניות לבית המשפט מטעם כונס הנכסים או מטעם היועץ המשפטי לפרק חברה אחת או שתיים כדי ליצור לחץ על היתר שיפנו בבקשה להירשם. אולם איננו מציעים להפוך אוטומטית את החברות לחברות ישראליות, כי יש קושי משפטי עצום. יש לבדוק חוק חברות, יש תקנות, ישנה בדיקה מסויימת, ולו היו החברות הירדניות חיות לפי חוק מנדטורי, ייתכן שאפשר היה לחשוב על הפיכתן באופן אוטומטי לחברות ישראליות, אולם בירדן יש התאגדויות שאינן תואמות את החוק שלנו, ואם הפוך אותן אוטומטית לישראליות, זה ייצור קושי עצום. הדרך המוצעת כאן היא אולי אחת הדרכים ליצירת מצב שלא יהיה לחברות אלה מנוס אלא לבוא ולהירשם. אם כעבור שלושה חודשים נראה שבכל זאת אין פניות, יהיה אולי נסיון לפרק חברה אחת או שתיים, ואם תבוא פנייה להאריך את המועד, מובן שהמחוקק הישראלי ייענה לפנייה זו, אם יראה שהענין רציני. אך אנחנו מוכרחים ללכת כאן ביד חזקה.

עצם הרעיון של הפיכת החברה הירדנית לישראלית נלקח מטעין 119(א) לפקודת החברות. זה טעין שהוכנס לפקודה המנדטורית על-ידי המחוקק הישראלי כבר ב-1951 ושיצר את המכשיר להפיכת חברה נוכריה לחברה ישראלית. באופן אנלוגי רוצים אנו לראות בחברות אלה חברות נוכריות שיהפכו עצמן לישראליות על-ידי סידור בין החברה הזרה לבין החברה הישראלית ועל-ידי אישור הסידור על-ידי בית המשפט. אנחנו מאוד מעוניינים באישור הסידור על-ידי בית-המשפט כדי שתהיה בדיקת זכויות ושבת המשפט יתן דעתו על השאלה אם אותם אנשים שבאו והקימו את החברה הישראלית הם אמנם בעלי הרכוש של החברה הזרה. הכל כאן פרגמטי ונעשה באופן נסיוני. איני יודע אם יהיו פניות ואילו צרות יצור טעין זה, אך לבנו אין פתרונות אחרים.

ג. האוזנר:

יש קושי גדול כפי שמצביע היועץ המשפטי לממשלה ואני רוצה לחשוב בקול רם על אפשרות אחרת. לא החלנו את המשפט הישראלי למפרע, כי אם החלנו אותו מתאריך מסויים. משמע שעד תאריך זה הכרנו בכך שלא היתה שם שכולה-ראזה ושהיו חוקים מסויימים, אלא מה? הכנסנו את המערכת שלנו לתוך המערכת שלהם וצריך לפתור את הבעיה של שעשש זה. מדוע אי-אפשר לקיים את החברות הירדניות הפועלות בצד שלנו כגוף משפטי סואי גנריים שימשיך להתנהל כפי שהתנהל עד היום בו החלנו את המשפט הישראלי? אם גלך בדרך המוצעת וחברות לא יבואו להירשם, האם נפרק חברה משום שלא רצתה לקיים את אשר ציווינו עליה? אני חושש שבמקרה כזה תהיה התסבוכת גדולה יותר והקשיים המעשיים יגרמו דווקא אז לקשיים פוליטיים. בעלי החברות יבואו אז ויאמרו שהנה מפרקים להם את חברותיהם מפני שלא מיהרו להגיש בקשה לפי החוק שהשילו עליהם, ולא תהיה לנו שליטה על כך. יכול להיות שנושה שהסתבך עם החברה יגיש בקשה לפירוק, ואז שום דבר לא יעזור, כי בית המשפט יהיה אנוס לפרק את החברה וזאת בשכסוף שהמדינה אינה כלל צד לו. אני חושש שיש כאן קשיים פוליטיים ומעשיים ושאלנו מתחילים לגלגל איזה כדור שאיננו יודעים לאן יגיע.

רצוי לשקול את האפשרות שגוף קיים יתנהל לפי שהתנהל עד יום החלת המשפט. אף אני רצייתי להביא את האנלוגיה של חברה נוכריה, אך לא של חברה נוכריה שהפכה לחברה ישראלית. על-פי החוק אנחנו יכולים לרשום חברה נוכריה ואפשר שעל-פי החוק יידשמו, בפרוצדורה דומה לזו של חברות נוכריות, גם החברות הירדניות.

מ. בן-זאב:

נניח שלא נפרק את החברות שלא נרשמו. חברות אלה יוכלו להמשיך לפעול, אך בכל ענין שצריך להופיע בו כחברה החברה לא תוכל להופיע.

ג. האוזנר:

אבל יהיו מקרים שאחד הנושים יביא לפירוק של החברה על-ידי שיפנה לבית המשפט. בית המשפט יוכל לפרק חברה משום שלא הגישה בקשה להירשם, ואני חושש מכך. יש לשקול אחת מן השתיים: או שניתן לענין זה להתנהל איכשהו-בנחפס פתרונות לכל מקרה שתעורר, או שנעשה איזה הסדר כולל שלא יכריח את החברות לעשות שום מעשה כרגע, ואפילו יהיה זה הסדר לזמן מעבר.

ש. אלונגי: כוונתך לחברות קיימות?

ג. האוזנר: כן, רק לגבי חברות קיימות.

צ. שרלון: הצעה זו של חבר-הכנסת האוזנר, אם תתקבל, עלולה ליצור מצב שלא נוכל לעמוד בו, כי אם נרשום כאן את כל החברות הירדניות, התוצאה תהיה שחברה נפקדת תחדל להיות נפקדת, ואז ערבי היושב ברמת עמון ושיש לו מגרש בירושלים יהיה המגרש שלו בגדר נכסי נפקדים, ואילו חברה היושבת ברמת עמון רכושה בירושלים לא יהיה נכסי נפקדים, ואיני יודע איך להצדיק זאת.

שנית, נסכים על-ידי הצעה זו שעניני החברות בירושלים יתנהלו ברמת-עמון ושם יתקבלו ההחלטות. הקושי השלישי הוא מה יעשו עם חברות אלה וכיצד יזרימו אליהן כספים. בדרך זו אנו מקבלים את הריבונות הירדנית על החברות בירושלים ומכירים בכך שהחברה היא בשלישות של מי שמכריז היום על עצמו כעל אויב של מדינת ישראל. כמו כן נותנים לבעלי המניות ברמת-עמון את השליטה בחברה שבירושלים ומאפשרים לרמת-עמון להחליט על פישוריו של המנהל אם הם יגיעו למסקנה שהוא פרו-ישראלי. אם כן, הצעה זו אינה ניתנת לביצוע.

מ. בן-זאב: העיקרון של חברה נוכרית הוא שהיא רשומה בארץ והיא פועלת לפי חוק זר. כלומר, יש לה מקום מושב והיא פונה לרשם. מה יש להשיל על הרשם לפי הצעת חבר-הכנסת האוזנר, ללכת בדחובות ירושלים המזרחית ולהסתכל על השלטים ולרשום את החברות? על יסוד מה הוא ירשום את החברות ומה ידוע לא עליהן? הרי בכך משילים על הרשם דבר בלתי אפשרי, וזאת נוסף על כך שנותנים לחברה להנתחל על-פי חוק ירדני. אפשר לתת לחברות אלה להתקיים בלי שיהיו רשומות, אלא שכאשר יצטרכו לעשות איזו פעולה המחייבת הופעה כחברה הן ייתקלו בבעיה שאינן קיימות מבחינת החוק.

ג. האוזנר: אולי לא נגביל אותן בזמן ונאפשר להן לבוא להירשם מתי שיבואו.

י. הררי: כלומר, אלה שירצו להירשם יירשמו, ואלה שלא ירצו לא יירשמו ולא יוכלו לפתוח חשבון בבנק, לחתום על על חוזים וכיוצא באלה. אני מציע לחשוב על ענין זה.

מ.מ. היר"ר י.ה. קלינגהורפר: אשאל שאלה שאף היא יכולה לשמש חומר למחשבה. בטעמי זה רוצים לחייב את החברות לסיים פעולותיהן תוך שלושה חודשים ואחר-כך יבוא האיום של הפירוק. אם רוצים אנו למתן דין זה, ניתן להן תקופה של ששה חודשים כפי שאנו נוהגים לגבי אגודת שיתופיות.

צ. שרלון: לזה אין התנגדות.

י. הררי: אני מציע לחשוב על אפשרות שלא תיקבע בכלל הגבלה של זמן.

צ. שרלון: לזה אי-אפשר להסכים כלפי העתיד.

הישיבה נבעלה בשעה 13.00.